

Politieke peiling Ipsos I&O november

Rapport Ipsos I&O zetelpeiling en achtergronden

13 november 2024. Peiling van 8- 11 november 2024.

www.ipsos-publiek.nl

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/276

Datum

November 2024

Auteurs

Peter Kanne
Asher van der Schelde
Maartje van de Koppel
Sjoerd van Heck

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Ontevreden maar honkvaste kiezers op rechts en links	4
1	Ipsos I&O zetelpeiling	9
1.1	Zetelpeiling	9
1.2	Kiezersstromen vanaf TK23	11
2	Bekendheid en waardering politici	12
2.1	Bekendheid ministers	12
2.2	Waardering ministers	13
2.3	Bekendheid fractievoorzitters	14
2.4	Waardering fractievoorzitters	15
3	Kabinet	16
3.1	Tevredenheid met kabinet blijft afnemen	16
3.2	Ook PVV-kiezer steeds minder tevreden	17
4	Vertegenwoordiging van groepen	18
4.1	Kiezer wil meer aandacht voor lage inkomensgroepen	18
4.2	Wie vindt dat er voor wie moet worden opgekomen?	19
4.3	Kleine portemonnee best vertegenwoordigd bij SP	20
5	Vertrouwen	21
5.1	Vertrouwen terug naar niveau voor TK23	21
6	Onderzoeksverantwoording	23

Ontevreden maar honkvaste kiezers op rechts en links

Weinig beweging in Ipsos I&O-zetelpeiling

De PVV blijft met 38 zetels de grootste partij in de Ipsos I&O-zetelpeiling. GroenLinks-PvdA (26 zetels) en VVD (22 zetels) volgen, zonder significante verschuivingen sinds oktober.

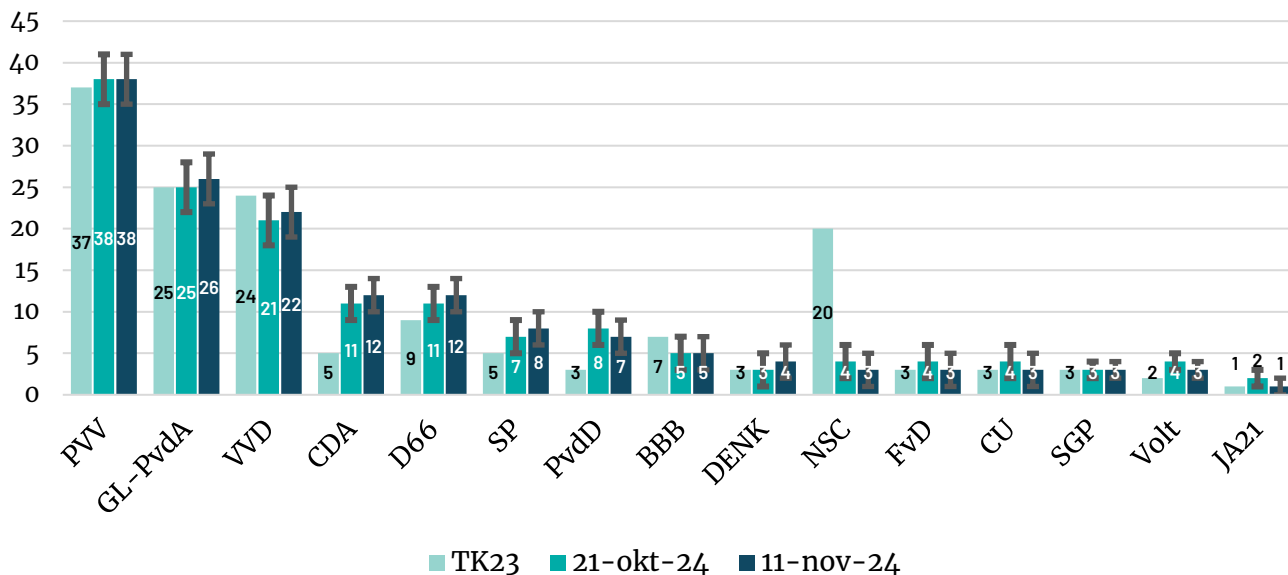
Ten opzichte van de verkiezingen van vorig jaar verliest NSC fors (nu op 3 zetels, -17), terwijl CDA (van 5 naar 12, +7), Partij voor de Dieren (+4), SP (+3) en D66 (+3) over de langere termijn winst boeken. Maar deze groei zet dus niet door, terwijl de tevredenheid met het kabinet Schoof wel verder blijft afnemen (zie hierna). Zoals we eerder aangaven: ontevreden kiezers op rechts stappen nauwelijks over naar het midden of naar links. Ze zijn ontevreden over de uitvoering, niet over beleidsvoornemens, dus hopen ze dat de beloften nog waargemaakt worden. Linkse kiezers zijn juist ontevreden over het rechts-conservatieve beleid. Er lijkt sprake van twee honkvaste kampen, met hooguit het CDA in de functie van vluchtheuvel.

De afgelopen week werd het nieuws sterk gekleurd door gewelddadige gebeurtenissen rond de voetbalwedstrijd tussen Ajax en Maccabi Tel Aviv die afgelopen donderdag werd gespeeld. Op deze avond en de dagen erna braken er in Amsterdam rellen uit. Vooralsnog lijkt het erop dat deze gebeurtenissen weinig effect hebben op de electorale verhoudingen¹. In totaal geven zes van de circa 1.500 kiezers die hun stem in een open antwoord motiveren expliciet aan dat de gebeurtenissen van invloed zijn op hun stemvoorkeur. Dit zijn meestal kiezers aan de rechterkant van het spectrum.

Figuur 1: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 11 november 2024 (zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.020).

Bron: Ipsos I&O 11 november 2024

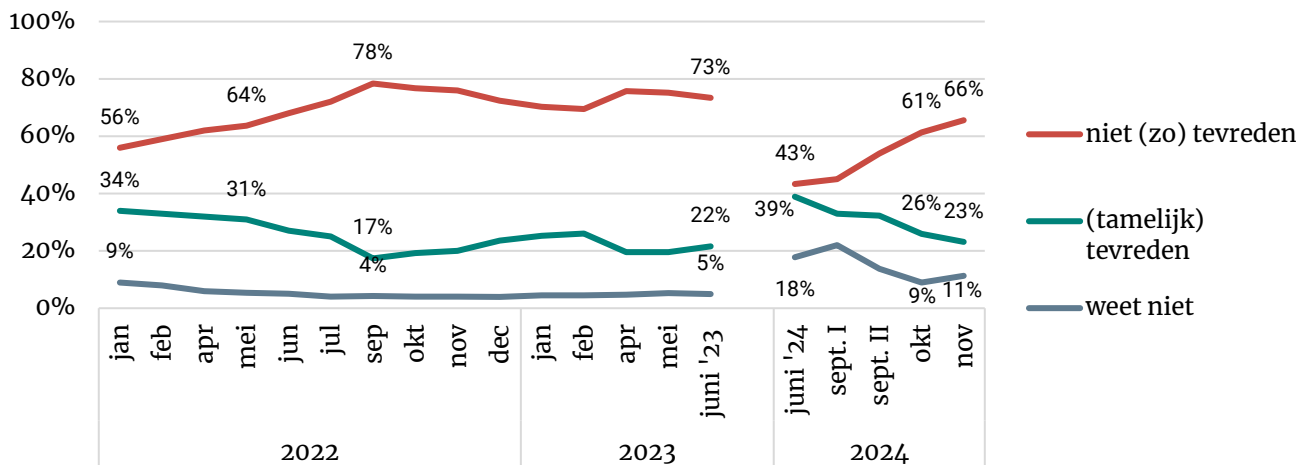
¹ Het gros van de respondenten vulde de vragenlijst in op zaterdag 9 november. Zaken die zich na zaterdag hebben afgespeeld zijn daarom in beperkte mate of helemaal niet meegenomen in deze meting. De vragenlijst werd maandagochtend 11 november afgesloten.

Tevredenheid met kabinet-Schoof blijft dalen

De tevredenheid met het kabinet Schoof blijft gestaag afnemen. Inmiddels is 23 procent (tamelijk) tevreden met de regering. Een flinke terugval ten opzichte van juni 2024. Destijds was 39 procent nog tevreden. Ter vergelijking: toen het kabinet Rutte IV vijf maanden oud was waren meer mensen tevreden (31%) over het functioneren van die regering.

Figuur 2: Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet Schoof (van PVV, VVD, NSC en BBB)?

Basis: allen (n = 2.227).

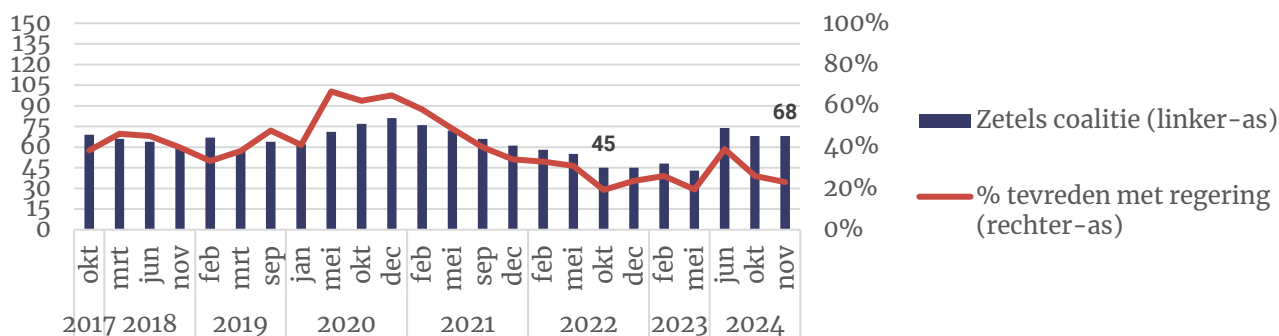
Bron: Ipsos I&O 11 november 2024

Ook PVV-kiezers raken minder tevreden over het kabinet. De aanvankelijke tevredenheid van 81 procent bij de start van het kabinet is gedaald tot zes op tien (58%). De ontevreden PVV'ers uiten hun ongenoegen over de traagheid en besluiteloosheid van het kabinet, met name op het gebied van asiel. Interne conflicten en gebrek aan samenwerking binnen de coalitie, met name de invloed van NSC, dragen bij aan die ontevredenheid. PVV'ers ervaren NSC als een blokkade voor besluitvorming en zien de partij als onbetrouwbaar en besluiteloos.

Daling tevredenheid gaat nog altijd niet gepaard met verder zetelverlies coalitie

Net als verleden maand zien we de lage tevredenheid (23%) met de regering niet gepaard gaan met fors zetelverlies voor de coalitiepartijen (gezamenlijk nu 68 zetels). In historisch perspectief is dat verrassend. Toen het kabinet Rutte IV op vergelijkbaar lage tevredenheid noteerde (eind 2022), stonden de coalitiepartijen van destijds (VVD, CDA, D66, CU) samen op 45 zetels.

Figuur 3: Gezamenlijke zetelstand coalitiepartijen in peilingen Ipsos I&O (donkerblauwe staven, linker-as) en tevredenheid met regering (rode lijn, rechter-as)

Wat is de verklaring?

Vorige maand schreven we dat dit mede komt doordat ontevreden coalitiekiezers geen alternatief zien. We toonden o.a. dat er een grote gepercipieerde afstand is tussen de gemiddelde kiezer (die zichzelf als rechts van het midden beschouwt) en de grootste oppositiepartij GroenLinks - PvdA (beschouwd als meest linkse partij in de Kamer).

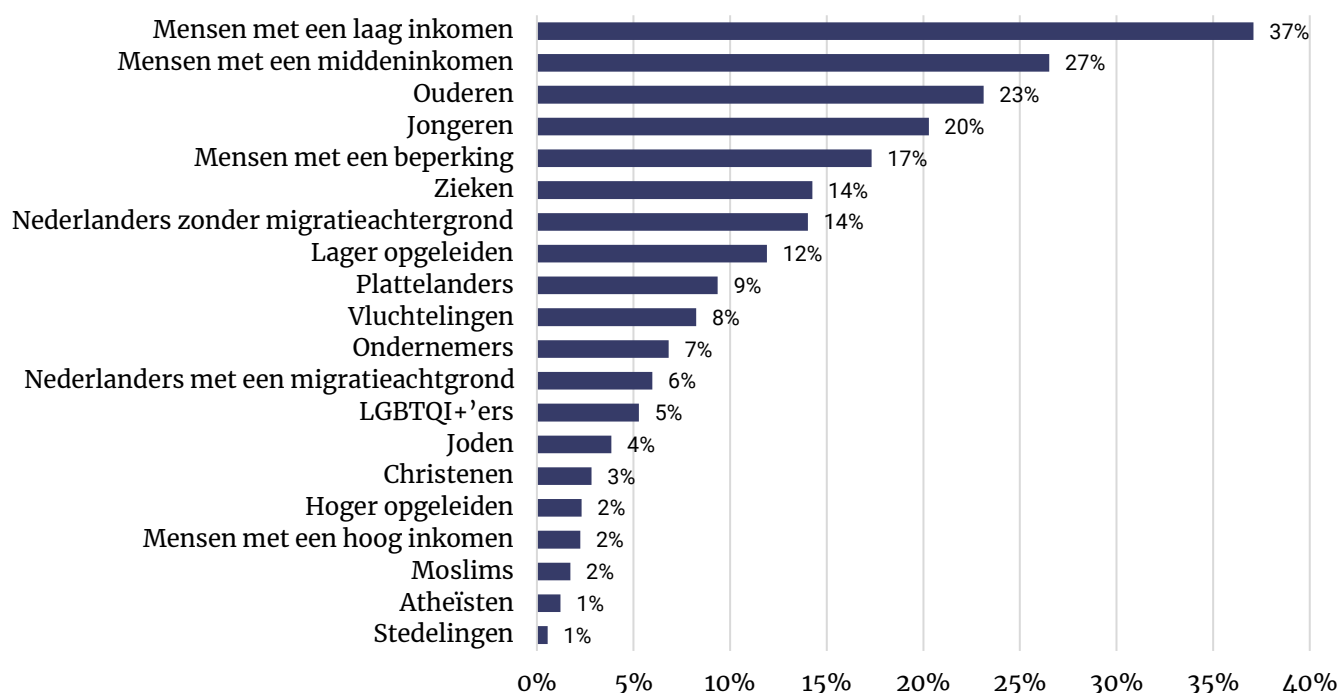
Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat kiezers niet zozeer gevoelig zijn voor het optreden van de regering en het gevoerde beleid maar sterker worden gedreven door een gevoel van vertegenwoordiging. Oftewel, blijven kiezers de coalitiepartijen trouw omdat zij denken dat deze partijen voor groepen die zij belangrijk achten opkomen?

Om die hypothese te testen legden we twee extra vragen voor. Ten eerste vroegen we voor welke groepen mensen de politiek, in de ogen van kiezers, meer zou moeten opkomen.

Figuur 4 toont dat kiezers vooral pleiten voor meer aandacht voor lagere en midden inkomensgroepen. Ruim een derde (37%) pleit voor meer aandacht voor mensen met een laag inkomen. Ook mensen met een middeninkomen (27%) worden veel genoemd. Daarna volgen ouderen (23%), jongeren (20%) en mensen met een beperking (17%).

Figuur 4: Voor welke groepen mensen zou de politiek meer moeten opkomen, vindt u?

Maximaal 3 antwoorden. Basis: allen (n = 2.227).

Bron: Ipsos I&O 11 november 2024

Ook vroegen we welke partij op dit moment het meest opkomt voor specifieke groepen. Tabel 1 toont van de vijf meest gekozen groepen welke partij nu – in de beleving van de kiezers – het meest voor deze groepen opkomt. Kiezers zijn vaak van mening dat de SP het meest opkomt voor Nederlanders met een laag inkomen (28% kiest SP). Opvallend is dat de overige groepen geen duidelijke *owner* hebben. Geen enkele partij wordt door meer dan 15 procent van de bevolking

gezien als partij die opkomt voor middeninkomens, ouderen, jongeren en mensen met een beperking.

Tabel 1: De volgende vragen gaan over een aantal groepen waarvoor de politiek misschien meer zou kunnen opkomen. Welke partij komt het meest op voor deze groep mensen, vindt u?

Split-run zeven groepen voorgelegd per respondent (n per onderwerp ~ 700).

Top-5 groepen.

	% bevolking dat meer aandacht voor groep wil	Meest gekozen partij	%	Op een na meest gekozen partij	%	% weet niet
Mensen met een laag inkomen	37%	SP	28%	GL-PvdA	16%	17%
Mensen met een middeninkomen	27%	PVV	14%	GL-PvdA	13%	23%
Ouderen	23%	PVV	11%	CDA	7%	31%
Jongeren	20%	Volt	12%	GL-PvdA	11%	32%
Mensen met een beperking	17%	GL-PvdA	11%	SP	11%	42%

Bron: Ipsos I&O (13 november 2024)

Kiezers vinden het vooral belangrijk dat de politiek opkomt voor lagere en middeninkomens. De perceptie is dat de SP het meest opkomt voor die eerste groep, maar dit gaat niet gepaard met zetelwinst. Middeninkomens hebben geen duidelijke ‘eigenaar’. Coalitiepartijen worden niet bovengemiddeld vaak genoemd.

Kortom, de hypothese dat de steun voor coalitiepartijen standhoudt omdat kiezers het idee hebben dat zij opkomen voor specifieke groepen houdt geen stand. Belangrijker blijft dat veel kiezers ‘rechts beleid’, met name op immigratie, prefereren en een sterke afkeer hebben van links-progressieve partijen en politici. Ondanks de toenemende ontevredenheid (of het ongeduld) hierover zien ze geen alternatief en blijven ze vooralsnog hun politieke partij trouw.

Vertrouwen in overheid terug naar niveau voor TK23

Voor de zomer meldden we dat het vertrouwen in de overheid was gestegen dankzij het aantreden van het kabinet Schoof, van 29 procent in september 2022 (het dieptepunt van de laatste jaren) naar 42 procent in juni. We zagen deze toename meer onder lager opgeleiden dan onder hoger opgeleiden².

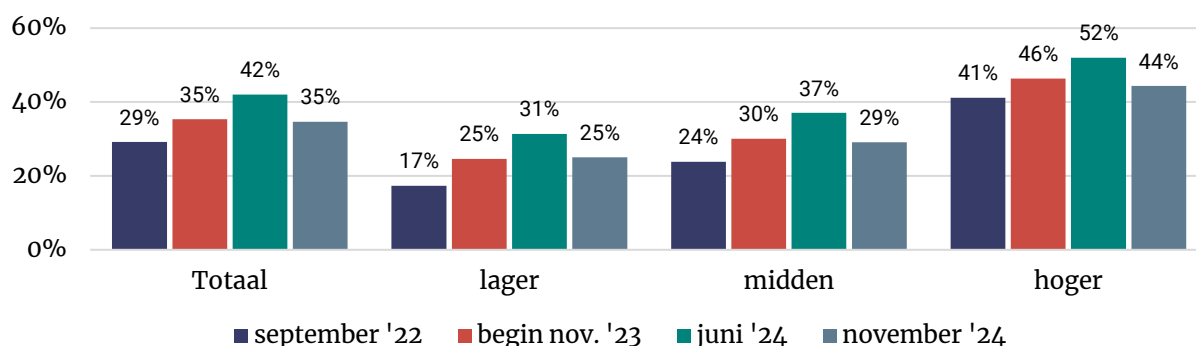
Ondertussen is dat weer gedaald. Nu heeft 35 procent van de Nederlanders vertrouwen in de overheid, 62 procent heeft dat niet (4% weet het niet). Het vertrouwen in de Europese Unie is vergelijkbaar (38% wel), in de eigen gemeente heeft men meer vertrouwen (56%).

Het aantreden van het kabinet Schoof zorgde juist onder deze groep voor een toename in politiek vertrouwen. Inmiddels is het vertrouwen onder alle opleidingsniveaus weer teruggezakt naar het niveau van vlak voor de Tweede Kamerverkiezingen (november 2023).

² Zie [Vertrouwen in overheid gestegen, met name onder lager opgeleiden - Ipsos I&O Publiek](#)

Figuur 5: Vertrouwen in de Nederlandse overheid als geheel, sinds mei 2021

Getoond in de figuur: alleen % tamelijk/veel vertrouwen. Basis: allen (n = 2.227).

De daling in vertrouwen zien we onder alle achterbannen, maar is klein onder kiezers van coalitiepartijen PVV (32% in juni naar 28% nu) en BBB (44% naar 40%), en onder kiezers van SP (35% naar 33%). Opvallend is ook dat kiezers van VVD flink aan vertrouwen inleveren. Momenteel heeft 57 procent van de VVD-kiezers vertrouwen in de overheid, wat hen de kiezersgroep met het hoogste vertrouwen maakt – maar het is flink minder dan in juni, toen 74 procent van hen nog vertrouwen had.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van zaterdag 9 tot maandagochtend 11 november 2024. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 2.227 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 212) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

1 Ipsos I&O zetelpeiling

1.1 Zetelpeiling

De Ipsos I&O-zetelpeiling van november vertoont weinig verschil met die van oktober. Ook in de peiling van 11 november is de PVV veruit de grootste partij van het land. De partij zou kunnen rekenen op 38 zetels als er nu verkiezingen zouden plaatsvinden. Het lichte verval van het laatste half jaar voor de PVV zet niet verder door.

GroenLinks-PvdA (26 zetels) en VVD (22 zetels) volgen op ruime afstand. Ten opzichte van de vorige meting in oktober vinden er geen significante wijzigingen plaats.

NSC is de enige partij die op duidelijk zetelverlies (-17) staat t.o.v. de Tweede Kamerverkiezingen van een jaar geleden.

Vier partijen zouden nu winst boeken: CDA (+7), Partij voor de Dieren (+4), SP (+3) en D66 (+3).

De afgelopen week is het nieuws in sterke mate gekleurd door gewelddadige gebeurtenissen rond de voetbalwedstrijd tussen Ajax en Maccabi Tel Aviv die afgelopen donderdag werd gespeeld. Vooralsnog lijkt het erop dat deze gebeurtenissen weinig effect hebben op de electorale verhoudingen. In totaal geven zes van de circa 1.500 kiezers die hun stem in een open antwoord motiveren expliciet aan dat de gebeurtenissen van invloed zijn op hun stemvoorkeur. Dit zijn meestal kiezers aan de rechterkant van het spectrum.

Het gros van de respondenten vulden de vragenlijst in op vrijdag 8 en zaterdag 9 november. Zaken die zich na zaterdag hebben afgespeeld zijn daarom in beperkte mate of helemaal niet meegenomen in deze meting. De vragenlijst werd maandagochtend 11 november afgesloten.

Tabel 1.1: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 11 november 2024 (zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.020).

Partij	TK23	Peiling 13 februari	Peiling 17 juni	Peiling 23 september	Peiling 21 oktober	Peiling 11 november	Vershil t.o.v. 21 okt.	Vershil t.o.v. TK23
PVV	37	49	42	41	38	38	0	+1
GL-PvdA	25	25	27	25	25	26	+1	+1
VVD	24	17	18	18	21	22	+1	-2
NSC	20	9	7	6	4	3	-1	-17
D66	9	9	11	10	11	12	+1	+3
BBB	7	7	7	5	5	5	0	-2
CDA	5	7	9	11	11	12	+1	+7
SP	5	5	5	5	7	8	+1	+3
PvdD	3	5	7	7	8	7	-1	+4
SGP	3	4	4	3	3	3	0	0
DENK	3	2	3	4	3	4	+1	+1
FvD	3	4	3	4	4	3	-1	0
ChristenUnie	3	3	3	4	4	3	-1	0
Volt	2	4	4	5	4	3	-1	+1
JA21	1	1	0	2	2	1	-1	0
Coalitie (PVV, VVD, NSC, BBB)	88	82	74	70	68	68	0	-20

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

Tabel 1.2: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 11 november 2024 (percentages en zetels)

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.020).

Partij	Percentage	Marges	Zetels	Marges
PVV	23,7%	(21,8; 25,6)	38	+/- 3
GL-PvdA	16,2%	(14,5; 17,9)	26	+/- 3
VVD	13,9%	(12,3; 15,5)	22	+/- 3
D66	7,6%	(6,4; 8,8)	12	+/- 2
CDA	7,3%	(6,1; 8,5)	12	+/- 2
SP	5,2%	(4,2; 6,2)	8	+/- 2
PvdD	4,8%	(3,8; 5,8)	7	+/- 2
BBB	3,7%	(2,9; 4,5)	5	+/- 2
DENK	2,7%	(2; 3,4)	4	+/- 2
CU	2,4%	(1,7; 3,1)	3	+/- 2
NSC	2,3%	(1,6; 3)	3	+/- 2
FvD	2,3%	(1,6; 3)	3	+/- 2
SGP	2,2%	(1,5; 2,9)	3	+/- 1
Volt	2,2%	(1,5; 2,9)	3	+/- 1
JA21	0,8%	(0,4; 1,2)	1	+/- 1

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

1.2 kiezersstromen vanaf TK23

Tabel 1.3 toont dat NSC aan allerlei partijen kiezers is verloren sinds november 2023. Slechts 16 procent van de NSC-kiezers van toen zou nu weer NSC stemmen. De meest gekozen uitwijkroutes zijn CDA (18%), PVV (14%) en VVD (13%).

Ook BBB'ers zijn relatief vaak (18%) uitgeweken naar coalitiepartner PVV.

Tabel 1.3: Peiling Tweede Kamerverkiezingen 31 oktober 2024, naar stemgedrag TK23

“Op welke partij zou u op dit moment stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen?”

Basis: heeft partij van eerste voorkeur (n = 2.020). Alleen partijen getoond met minstens 30 waarnemingen.

Blauw = 50% of meer op de diagonaal, rood = minder dan 50% op de diagonaal.

	Totaal	PVV	GL-PvdA	VVD	NSC	D66	BBB	CDA	SP	PvdD
PVV	20%	79%	0%	9%	14%	1%	18%	2%	1%	
GL-PvdA	14%	1%	77%	2%	5%	6%	1%	2%	9%	3%
VVD	12%	4%	1%	70%	13%	3%	6%		1%	
NSC	2%				16%		1%	2%	4%	2%
D66	7%		6%	3%	4%	73%	1%	2%	4%	
BBB	3%	2%			4%	1%	48%		1%	
CDA	6%	1%	1%	6%	18%	3%	6%	87%	3%	3%
SP	4%	2%	3%	1%	5%	2%	1%		55%	2%
DENK	2%		1%							
PvdD	4%	1%	5%		2%	2%			2%	89%
FvD	2%	1%								
SGP	2%				1%		1%			
CU	2%		1%		2%		1%	5%	1%	
Volt	2%		3%	1%	2%	2%			1%	
JA21	1%	1%			2%					
Een andere partij	2%	1%			1%	3%	4%		4%	
Weet ik niet	15%	6%	3%	7%	11%	5%	11%		15%	

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

2 Bekendheid en waardering politici

2.1 Bekendheid ministers

We legden de namen van de ministers voor en vroegen of men deze namen kent. Alleen de naam werd getoond, niet de partij of het ministerie.

Premier Schoof en minister Keijzer genieten nog altijd de meeste bekendheid. De meeste ministers (10 van de 16) zijn bekend bij minder dan een kwart.

Tabel 2.1: Bekendheid ministers

'Hieronder ziet u de namen van personen die minister (lijken te) worden. Welke daarvan kent u?'

Basis: allen (n = 2.227). *Aan respondenten werd alleen de naam getoond, niet de partij of het ministerie.

	17 juni '24	16 sep '24	23 sep '24	21 okt '24	11 nov '24
Dick Schoof (partijloos, AZ, premier)	44%	70%	78%	79%	81%
Mona Keijzer (BBB, Volkshuisvesting, RO)	76%	75%	76%	77%	77%
Marjolein Faber (PVV, Asiel en migratie)	27%	59%	64%	67%	69%
Fleur Agema (PVV, VWS)	57%	64%	63%	66%	64%
Sophie Hermans (VVD, Klimaat, gr. groei)	56%	56%	55%	57%	56%
Femke Wiersma (BBB, Landbouw)	21%	45%	45%	50%	49%
Barry Madlener (PVV, Infra en Waterstaat)	11%	22%	19%	25%	23%
Eppo Bruins (NSC, Onderwijs, C&W)	11%	15%	17%	18%	21%
Eelco Heinen (VVD, Financiën)	6%	14%	22%	18%	19%
Eddy van Hijum (NSC, Sociale zaken)	11%	17%	17%	17%	17%
Ruben Brekelmans (VVD, Defensie)	11%	18%	16%	16%	17%
Reinette Klever (PVV, Buitenl. handel en Ontw. hulp)	5%	13%	14%	19%	15%
David van Weel (VVD, Justitie en Veiligheid)	2%	7%	11%	8%	13%
Judith Uitermark (NSC, Binnenlandse Zaken)	2%	5%	9%	10%	11%
Caspar Veldkamp (NSC, Buitenlandse Zaken)	2%	8%	9%	8%	9%
Dirk Beljaarts (PVV, Economische Zaken)	4%	8%	8%	8%	8%
Geen van deze	17%	12%	12%	11%	10%

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

2.2 Waardering ministers

De waardering voor twee ministers is licht gestegen. Minister van Weel van Justitie en Veiligheid van een 5,8 naar een 6,1 en minister Veldkamp van Buitenlandse Zaken van een 5,7 naar een 6,1. Beide ministers zijn echter bekend bij een minderheid: Van Weel bij 13 procent en Veldkamp bij 9 procent.

Opvallend is nog altijd dat de ministers van PVV en BBB duidelijk minder goed worden gewaardeerd dan de NSC- en VVD-ministers. Marjolein Faber en Reinette Klever komen niet boven de vier uit.

Tabel 2.2: Waardering ministers

'Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u elke politicus waardeert?' Basis: is bekend met minister.

	17 juni '24	16 september '24	23 september '24	21 oktober '24	11 november '24
Dick Schoof (partijloos, AZ, premier)	6,7	6,6	6,1	6,3	6,2
Ruben Brekelmans (VVD, Defensie)	5,9	6,1	6,2	6,2	6,1
David van Weel (VVD, Justitie en Veiligheid)	7,0	6,4	6,0	5,8	6,1
Caspar Veldkamp (NSC, Buitenlandse Zaken)	6,3	6,5	6,5	5,7	6,1
Eelco Heinen (VVD, Financiën)	6,8	6,4	6,5	6,2	6,0
Judith Uitermark (NSC, Binnenlandse Zaken)	6,2	6,6	6,3	5,9	6,0
Eddy van Hijum (NSC, Sociale zaken)	6,5	6,2	6,1	6,0	5,8
Eppo Bruins (NSC, Onderwijs, C&W)	6,3	5,8	5,5	5,5	5,3
Sophie Hermans (VVD, Klimaat, gr. groei)	5,6	5,4	5,1	5,0	5,2
Dirk Beljaarts (PVV, Economische Zaken)	6,5	5,5	5,5	5,3	5,1
Femke Wiersma (BBB, Landbouw)	6,1	5,4	5,2	4,8	4,9
Mona Keijzer (BBB, Volkshuisvesting, RO)	5,3	5,1	4,8	4,8	4,8
Fleur Agema (PVV, gezondheidszorg)	5,6	5	4,7	4,4	4,4
Barry Madlener (PVV, Infra en Waterstaat)	4,5	4,6	4,6	4,3	4,2
Marjolein Faber (PVV, Asiel en migratie)	4,1	4,8	4,5	4,2	3,9
Reinette Klever (PVV, Buitenlandse handel)	5,3	3,8	3,5	3,6	3,6

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

2.3 Bekendheid fractievoorzitters

Tabel 2.4 toont de bekendheid van de fractievoorzitters van partijen in de Tweede Kamer. De uitkomsten zijn vergelijkbaar met verleden maand.

Tabel 2.4: Bekendheid fractievoorzitters

'Welke van onderstaande politici kent u?' Basis: allen (n = 2.227).

	Mei 2023	Aug. 2023	Juni 2024	16 sept. 2024	23 sept. 2024	21 okt. 2024	11 nov. 2024
Geert Wilders	94%	95%	96%	91%	93%	93%	93%
Thierry Baudet	91%	92%	90%	90%	87%	88%	88%
Caroline van der Plas	86%	88%	93%	85%	86%	88%	88%
Pieter Omtzigt	86%	90%	93%	88%	87%	88%	88%
Dilan Yesilgöz		77%	90%	82%	85%	85%	85%
Frans Timmermans		84%	90%	83%	85%	85%	85%
Rob Jetten		84%	88%	80%	83%	82%	82%
Henri Bontenbal		48%	68%	61%	63%	62%	63%
Esther Ouwehand	51%	55%	72%	61%	60%	60%	60%
Joost Eerdmans	61%	63%	64%	59%	58%	60%	58%
Mirjam Bikker	22%	36%	53%	43%	47%	43%	44%
Laurens Dassen	36%	40%	49%	45%	45%	44%	43%
Jimmy Dijk			25%	28%	30%	29%	30%
Nicolien van Vroonhoven				17%	38%	26%	29%
Stephan van Baarle			32%	24%	26%	24%	26%
Chris Stoffer			30%	22%	25%	22%	22%
Geen van bovenstaande			2%	5%	4%	4%	3%

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

2.4 Waardering fractievoorzitters

Ook de waardering voor de fractievoorzitters is gelijk gebleven. De fractievoorzitters van het CDA en de ChristenUnie- Henri Bontenbal (6,2) en Mirjam Bikker (6,0) - worden nog altijd het best gewaardeerd.

Pieter Omtzigt zit al enige weken ziek thuis en dat komt zijn populariteit niet ten goede: hij krijgt nu gemiddeld een 4,6. Zijn opvolger Nicolien van Vroonhoven scoort iets beter (5,1), maar geniet weinig bekendheid (29%).

Tabel 2.5: Waardering fractievoorzitters

'Hieronder ziet u een aantal politici die u (van naam) kent. Kunt u aangeven – met een cijfer van 1 tot 10 – hoe u deze politicus waardeert?' Basis: bekend met politicus.

	Sept. 2023	Feb.	Mei	Juni	16 sept.	23 sept.	21 okt.	11 nov.
Henri Bontenbal	5,0	5,9	5,8	6,2	6,1	6,1	6,3	6,2
Mirjam Bikker	5,3	5,5		5,8	5,9	5,5	6,1	6,0
Jimmy Dijk		5,9		6,0	5,7	5,3	5,6	5,7
Nicolien van Vroonhoven					5,6	4,7	5,0	5,1
Dilan Yesilgöz	6,2	5,1	5,1	5,5	5,4	5,0	5,0	5,0
Laurens Dassen					5,2	4,9	5,2	5,2
Caroline vd Plas	5,6	5,5	5,0	5,2	5,2	4,9	5,1	5,0
Pieter Omtzigt	7,3	5,5	5,3	5,6	5,2	5,0	4,8	4,6
Chris Stoffer					5,1	5,2	5,6	5,6
Rob Jetten					5,1	4,8	5,0	5,0
Geert Wilders	4,8	5,2	5,0	5,2	5,0	4,9	4,6	4,5
Esther Ouwehand					4,9	4,6	4,9	4,9
Joost Eerdmans					4,7	4,4	4,8	4,8
Frans Timmermans	4,8	4,5	4,3	4,4	4,4	4,3	4,4	4,4
Stephan van Baarle	5,0				3,9	3,8	4,0	3,8
Thierry Baudet	5,3				2,3	2,5	2,4	2,4

Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

3 Kabinet

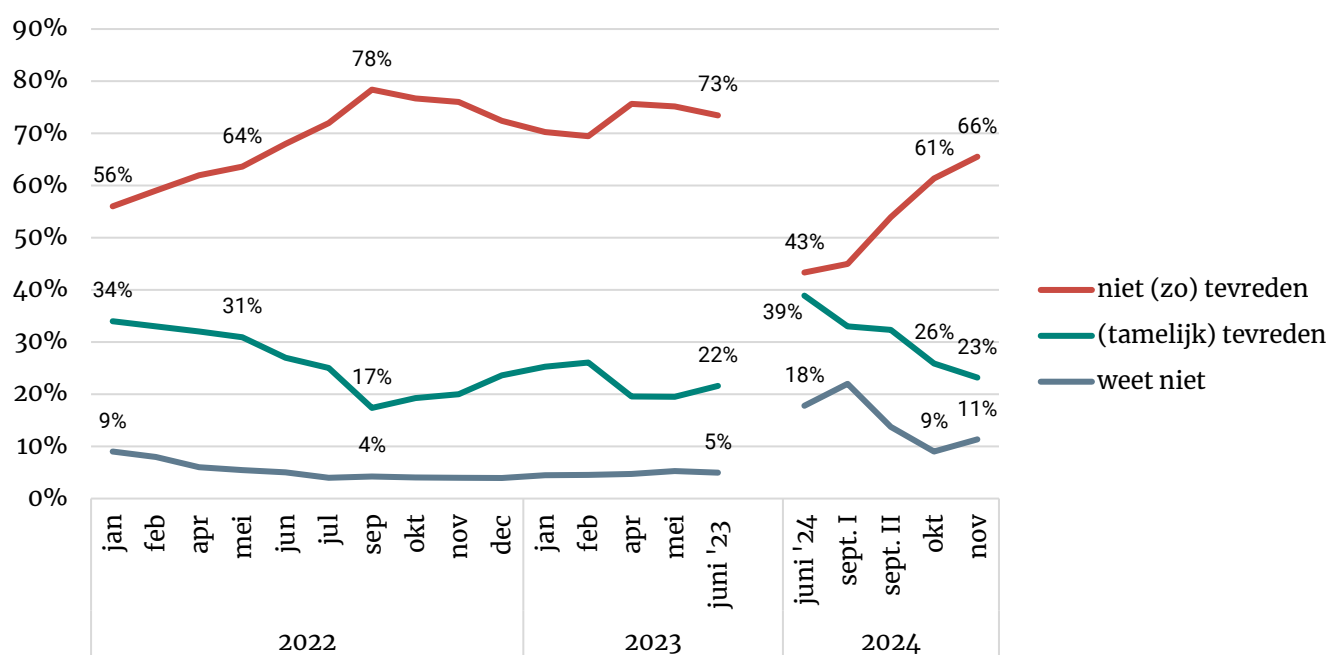
3.1 Tevredenheid met kabinet blijft afnemen

De tevredenheid met het kabinet Schoof blijft gestaag afnemen. Inmiddels is 23 procent (tamelijk) tevreden met de regering. Toen het kabinet aantrad in juni 2024 was 39 procent nog tevreden.

Daarmee is het kabinet vijf maanden na aantreden beduidend minder populair dan het kabinet Rutte IV na vijf maanden was. Destijds (mei 2022) kon Rutte IV rekenen op een tevredenheidspercentage van 31 procent.

Figuur 3.1: Hoe tevreden of ontevreden bent u met het kabinet Schoof (van PVV, VVD, NSC en BBB)?

Basis: allen (n = 2.227).

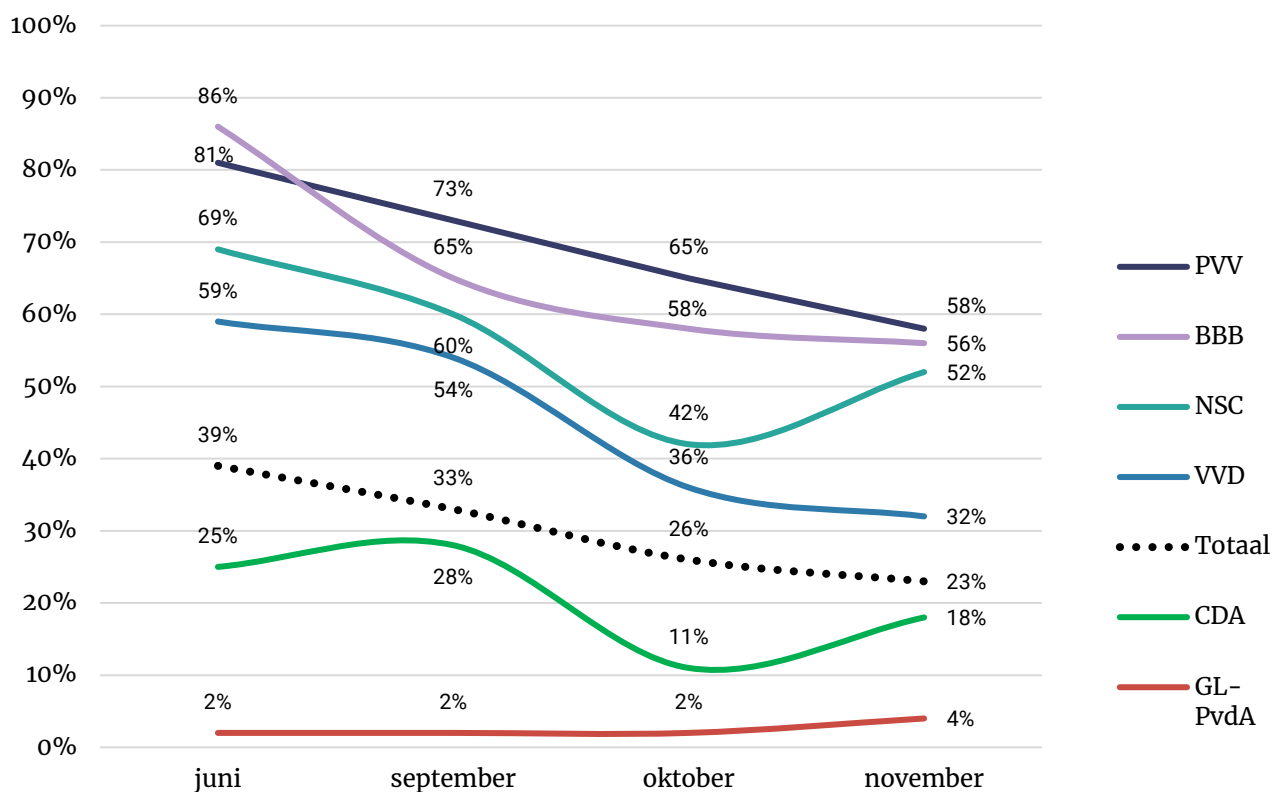
Bron: Ipsos I&O, 11 november 2024

3.2 Ook PVV-kiezer steeds minder tevreden

Toen het kabinet aantrad waren vooral BBB-kiezers (86% tevreden) en PVV-kiezers (81%) heel tevreden. Inmiddels geldt dit nog voor minder dan zes op tien PVV-kiezers. Ook de achterban van de VVD is steeds minder tevreden (nu 32%), terwijl we bij NSC juist een stijging noteren (nu 52%; waarbij aangetekend dat de groep NSC-kiezers in deze periode beduidend kleiner is geworden; de ontevreden kiezers zijn al vertrokken).

Figuur 3.2: % tevredenheid met kabinet naar kiezersgroep.

Basis: allen (n = 2.227).

Ontevreden PVV'ers beklagen zich over de traagheid en besluiteloosheid van het kabinet. Ze vinden dat er weinig concrete resultaten worden geboekt. Vooral op het gebied van asiel verwacht men meer daadkracht.

Daarnaast zijn PVV-kiezers ontevreden over de interne conflicten en het gebrek aan samenwerking binnen de coalitie. Vooral de invloed van NSC wordt als storend ervaren. PVV'ers vinden dat NSC besluitvorming blokkeert en zien de partij als onbetrouwbaar en besluiteloos.

4 Vertegenwoordiging van groepen

4.1 Kiezer wil meer aandacht voor lage inkomensgroepen

We legden kiezers in dit onderzoek de volgende vraag voor: Voor welke groepen mensen zou de politiek meer moeten opkomen, vindt u? Figuur 4.1 toont de rangschikking van groepen waar de politiek meer voor zou moeten opkomen.

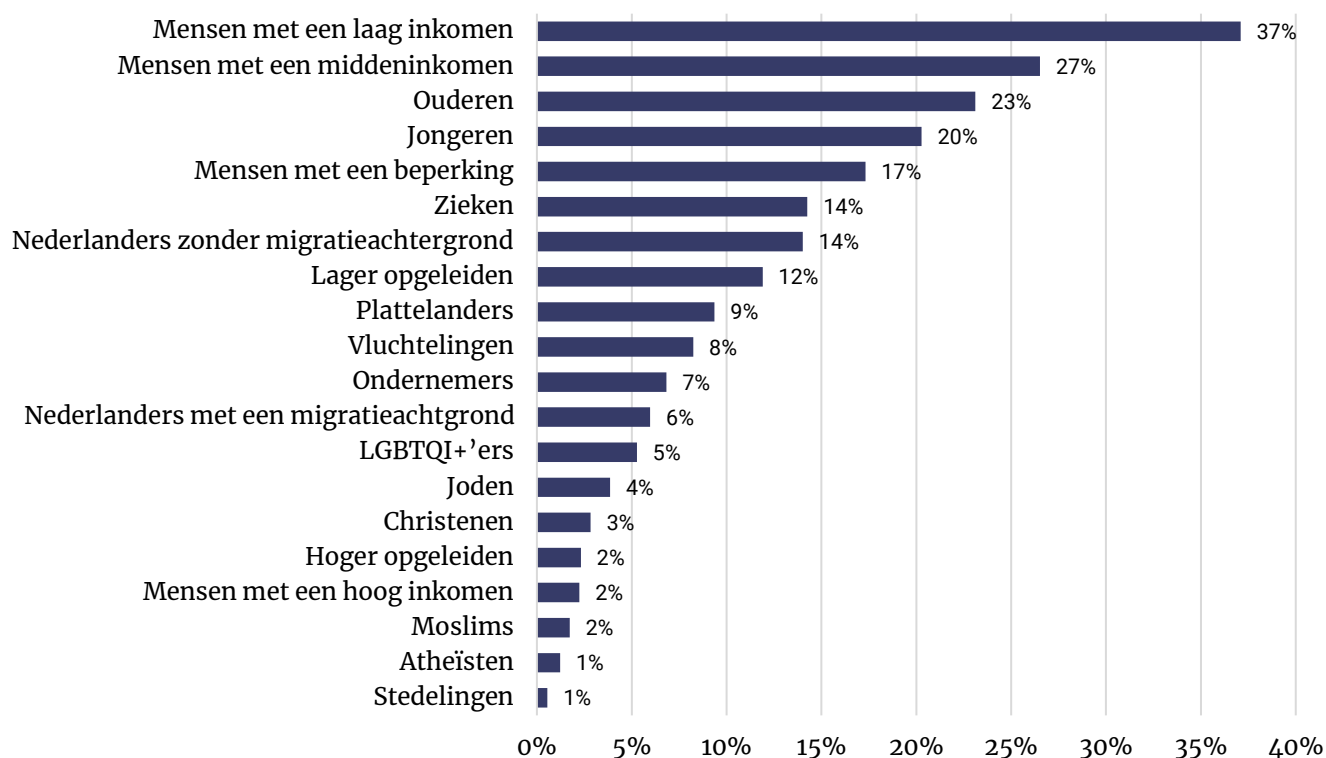
Kiezers kijken vooral naar inkomen. Ruim een derde (37%) pleit voor meer aandacht voor mensen met een laag inkomen. Ook mensen met een middeninkomen (27%) worden veel genoemd. Daarna volgen ouderen (23%), jongeren (20%) en mensen met een beperking (17%).

Opvallend is dat Nederlanders 'zonder migratieachtergrond' (14%) hoger scoren dan Nederlanders 'met migratieachtergrond' (6%).

Ook 'plattelanders' worden niet vaak genoemd (9%).

Figuur 4.1: Voor welke groepen mensen zou de politiek meer moeten opkomen, vindt u?

Maximaal 3 antwoorden. Basis: allen (n = 2.227).

4.2 Wie vindt dat er voor wie moet worden opgekomen?

De tabel hieronder toont welke groepen worden aangewezen door verschillende kiezersgroepen. Opvallend is dat bijna elke kiezersgroep (uitzonderingen zijn PVV en VVD) mensen met een laag inkomen in de top-3 zet.

PVV'ers vinden dat er meer aandacht moet naar Nederlanders zonder migratie-achtergrond (38% van de PVV'ers noemt deze groep). Daarna kijken ze hoofdzakelijk naar middeninkomens (37%) en ouderen (34%).

Kiezers van GL-PvdA kijken relatief vaak naar vluchtelingen (25% tegenover 8% gemiddeld). VVD'ers bekommeren zich meer dan gemiddeld (35% tegenover 2) om middeninkomens.

Tabel 4.1: Voor welke groepen mensen zou de politiek meer moeten opkomen, vindt u?

Drie meest gekozen antwoorden per kiezersgroep. Maximaal 3 antwoorden. Basis: allen (n = 2.227).

	#1 groep	#2 groep	#3 groep
Totaal	Lage inkomens	Middeninkomens	Ouderen
PVV	Nederlanders zonder migratie-achtergrond	Middeninkomens	Ouderen
GL-PvdA	Lage inkomens	Jongeren	Vluchtelingen
VVD	Middeninkomens	Ouderen	Jongeren
NSC	Lage inkomens	Ouderen	Lager opgeleiden
D66	Jongeren	Lage inkomens	Midden inkomens
BBB	Ouderen	Lage inkomens	Plattelanders
CDA	Lage inkomens	Ouderen	Midden inkomens
SP	Lage inkomens	Ouderen	Mensen met beperking
PvdD	Lage inkomens	Jongeren	Middeninkomens
SGP	Christenen	Lage inkomens	Mensen met beperking
CU	Lage inkomens	Mensen met beperking	Jongeren

4.3 Kleine portemonnee best vertegenwoordigd bij SP

Tabel 4.2 toont opnieuw het percentage van de bevolking dat meer aandacht voor een groep wil. In de kolommen daarna is ook aangegeven welke partijen nu worden gezien als de partij die nu het meest voor deze groep opkomt.

Mensen met een laag inkomen worden volgens 28 procent van de bevolking het best vertegenwoordigd bij de SP. Andere groepen die meer aandacht verdienen volgens grote groepen kiezers worden minder duidelijk vertegenwoordigd door een partij.

Groepen die wel duidelijk worden vertegenwoordigd door een politieke partij volgens de kiezers zijn: Nederlanders zonder migratieachtergrond (PVV 43%), plattelanders (BBB 66%), vluchtelingen (GL-PvdA 36%), ondernemers (VVD 62%), christenen (CU 46%), hoger opgeleiden (VVD 38%), mensen met een hoog inkomen (VVD 66%) en moslims (DENK 51%).

Tabel 4.2: De volgende vragen gaan over een aantal groepen waarvoor de politiek misschien meer zou kunnen opkomen. Welke partij komt het meest op voor deze groep mensen, vindt u?

Split-run zeven groepen voorgelegd per respondent (n per groep ~ 700).

	% bevolking dat meer aandacht voor groep wil	Meest gekozen partij	%	Op een na meest gekozen partij	%	% weet niet
Mensen met een laag inkomen	37%	SP	28%	GL-PvdA	16%	17%
Mensen met een middeninkomen	27%	PVV	14%	GL-PvdA	13%	23%
Ouderen	23%	PVV	11%	CDA	7%	31%
Jongeren	20%	Volt	12%	GL-PvdA	11%	32%
Mensen met een beperking	17%	GL-PvdA	11%	SP	11%	42%
Zieken	14%	SP	12%	GL-PvdA	11%	38%
Nederlanders zonder migratieachtergrond	14%	PVV	43%	VVD	7%	19%
Lager opgeleiden	12%	SP	22%	PVV	19%	22%
Plattelanders	9%	BBB	66%	CDA	6%	13%
Vluchtelingen	8%	GL-PvdA	36%	DENK	5%	24%
Ondernemers	7%	VVD	62%	PVV	4%	18%
Nederlanders met een migratieachtergrond	6%	DENK	28%	GL-PvdA	27%	23%
LGBTQI+'ers	5%	GL-PvdA	23%	D66	17%	38%
Joden	4%	PVV	21%	CU	5%	45%
Christenen	3%	CU	46%	SGP	25%	13%
Hoger opgeleiden	2%	VVD	38%	D66	16%	23%
Mensen met een hoog inkomen	2%	VVD	66%	PVV	4%	15%
Moslims	2%	DENK	51%	GL-PvdA	9%	26%
Atheïsten	1%	D66	8%	PVV	7%	52%
Stedelingen	1%	GL-PvdA	16%	VVD	14%	40%

5 Vertrouwen

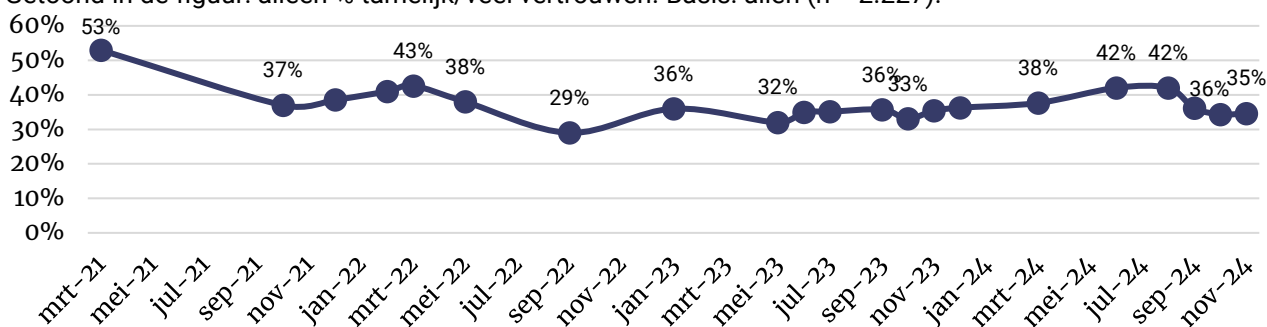
5.1 Vertrouwen terug naar niveau voor TK23

Voor de zomer meldden we dat het vertrouwen in de overheid was gestegen dankzij het aantreden van het kabinet Schoof, van 29 procent in september 2022 (het dieptepunt van de laatste jaren) naar 42 procent in juni. We zagen deze toename meer onder lager opgeleiden dan onder hoger opgeleiden³.

Ondertussen is dat weer gedaald. Nu heeft 35 procent van de Nederlanders vertrouwen in de overheid, 62 procent heeft dat niet (4% weet het niet). Het vertrouwen in de Europese Unie is vergelijkbaar (38% wel), in de eigen gemeente heeft men meer vertrouwen (56%).

Figuur 5.1: Vertrouwen in de Nederlandse overheid als geheel, sinds mei 2021

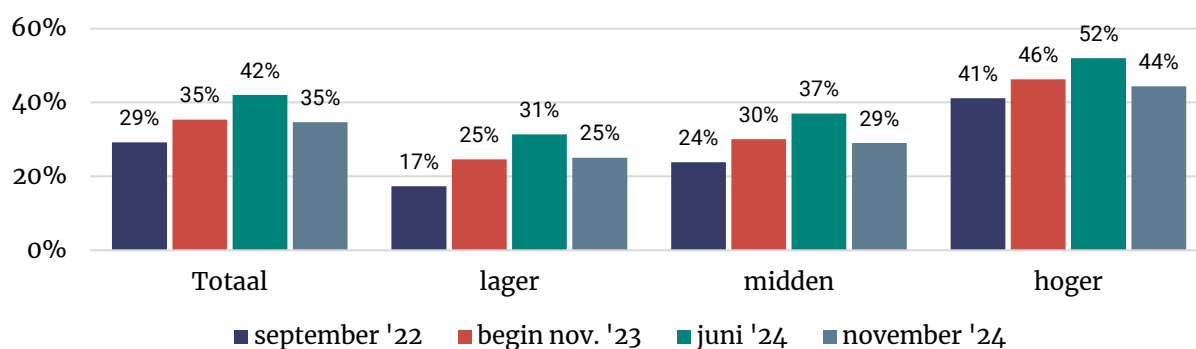
Getoond in de figuur: alleen % tamelijk/veel vertrouwen. Basis: allen (n = 2.227).

Het aantreden van het kabinet Schoof zorgde juist onder deze groep voor een toename in politiek vertrouwen. Inmiddels is het vertrouwen onder alle opleidingsniveaus weer teruggezakkt naar het niveau van vlak voor de Tweede Kamerverkiezingen (november 2023).

Figuur 5.2: Vertrouwen in de Nederlandse overheid als geheel, sinds september 2022 (naar opleidingsniveau)

Getoond in de figuur: alleen % tamelijk/veel vertrouwen. Basis: allen (n = 2.227).

³ Zie [Vertrouwen in overheid gestegen, met name onder lager opgeleiden](#) – Ipsos I&O Publiek

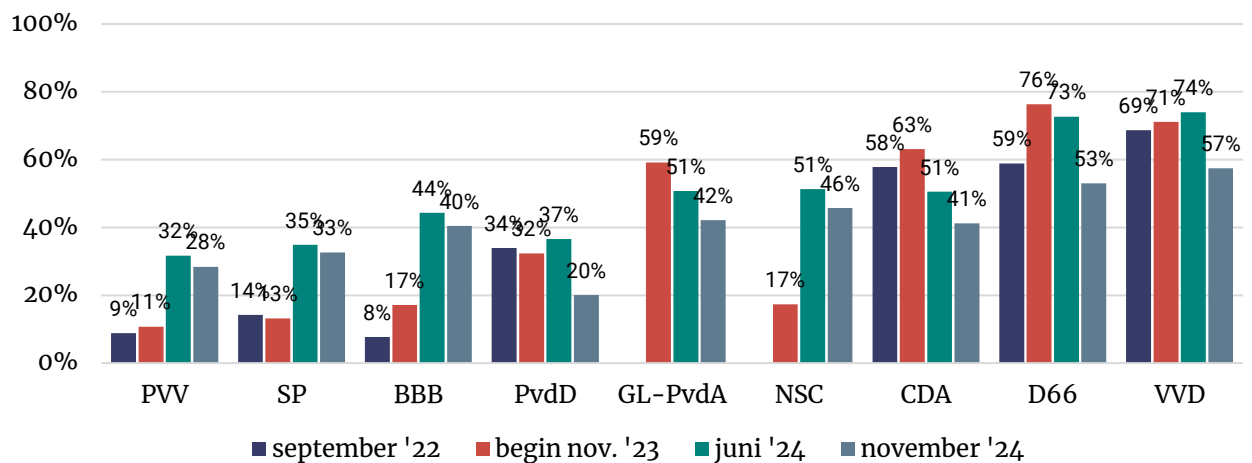
De daling in vertrouwen zien we onder alle achterbannen, maar is klein onder kiezers van coalitiepartijen PVV (32% in juni naar 28% nu) en BBB (44% naar 40%), en onder kiezers van SP (35% naar 33%).

De afname is een stuk groter bij links-progressieve kiezers.

Opvallend is ook dat kiezers van VVD flink aan vertrouwen inleveren. Momenteel heeft 57 procent van de VVD-kiezers vertrouwen in de overheid, wat hen de kiezersgroep met het hoogste vertrouwen maakt – maar het is flink minder dan in juni, toen 74 procent van hen nog vertrouwen had.

Figuur 5.3: Vertrouwen in de Nederlandse overheid als geheel, sinds september 2022 (naar partijvoorkeur)

Getoond in de figuur: alleen % tamelijk/veel vertrouwen. Basis: allen (n = 2.227).

6 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van zaterdag 9 tot maandagochtend 11 november 2024. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 2.227 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 212) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Het I&O Research Panel werkt met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

Ipsos I&O Publiek

Ipsos I&O komt voort uit het recente samengaan van I&O Research en Ipsos. Ipsos I&O Publiek is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2022). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Ipsos I&O Publiek werkt voor overheids- en non-profitorganisaties.

Ipsos I&O is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. Ipsos I&O is ISO 9001-, ISO 20252-, ISO 27001-, ISO 27701- en NEN-5710 gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl